

← **GATESJEFEN:** Tyske André Riedl jobber tett på lokalbefolkningen. Han leder et tilsvarende «gatelag» som ble sendt fra Norge i sommer. FOTO: KAI NYGAARD

Gjennom militære aviser, radiokanaler og tv-sendinger spiller **psykologisk krigføring** en stadig viktigere rolle i internasjonale operasjoner. Forsvaret har ingen betenkeligheter med å bruke egne medier til å påvirke lokalbefolkningen.

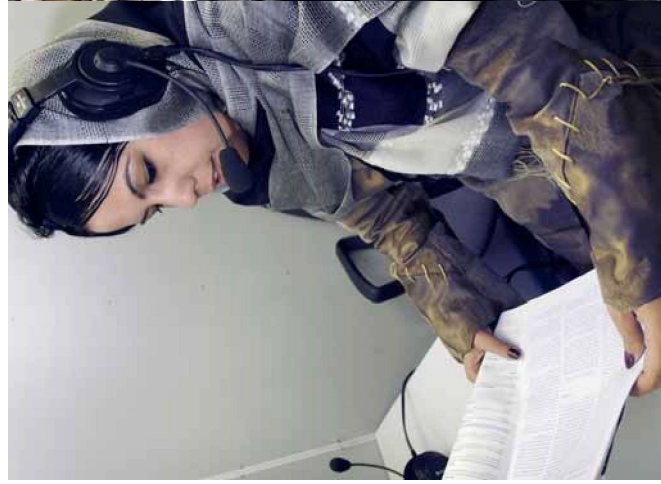
PROPAGAND ASOLDATENE

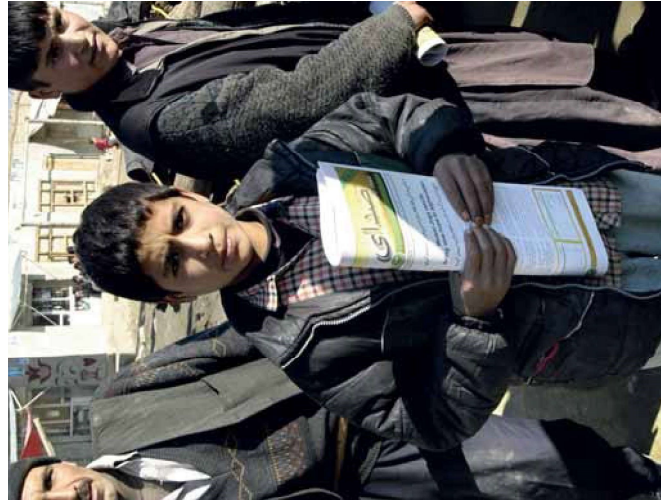
← **LANDSDEKKEKKE:** En egen radiostasjon har som mål å bli landets første landsdekkende FM-radiokanal.

↑ **LANDETS STØRSTE:** Isaf-avisen Sada-e Azadi er Afghanistans største og kommer ut hver 14. dag. FAKSIMILE: SADA-E AZADI

↑ **DØGNET RUNDT:** Farida Hilla er en av mange lokale journalister som jobber for psyops-enheten i Kabul. FOTO: KAI NYGAARD

↑

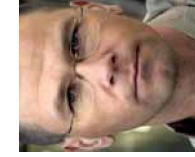
NYHETER: Isaf-avisen er populær blant mange afghanere. Den er gratis og inneholder mye vanlig nyhetsstoff i tillegg til budskapene fra den internasjonale styrken. FOTO: KAI NYGAARD

«RESULTATET ER FÆRRE KONFRONTASJ

→ **En hvit Toyota** landruiser kjører av asfalten og inn på en liten plass med små butikker like nord for Kabul i Afghanistan. Bakken er gjørmete etter natens regn. Tyske André Riedl hopper ut og henter en bunke aviser fra bagasjerommet. Bilen omringes av mennesker. Unge gutter strekker ut hendene. En voksen mann kommer trekkende på en vogn fullastet med tørre trestokker, men tar seg tid til å stoppe. I løpet av få minutter er aviserne revet bort.

Reklame. Den tyske løyntanten leder et av den internasjonale styrkens mange «gatelag» – også kalt taktiske lag for psykologisk krigføring (psy-ops). I sommer reiste et tilsvarende lag fra artilleribataljonen på Setermoen til Afghanistan. – Psyops minner om reklame- eller holdningskampanjer. Det er militære operasjoner som skal påvirke holdninger, adferd og meninger i spesifikke målgrupper. Hensikten kan for eksempel være å motivere til innlevering av våpen, få folk til å slutte opp om den demokratisk valgte ledelsen, ikke drive narkotikahandel

«PSYOPS MINNER OM REKLAME-ELLER HOLD- NINGSKAM- PANJER»

Svein Holtan, tidligere norsk psyops-offiser

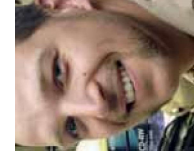
sats på en mindre kapasitet som kan støtte norske styrker og Nato, sier Bjørheim. På Setermoen er to lag trent opp og satt på beredskap – i tillegg til det som allerede er i Afghanistan. En egen tropp for fagområdet er i ferd med å bli etablert i artilleribataljonen. 24 soldater ble tatt ut ved inn-taket i august. – Hensikten er å sikre rekruttering til skarpe oppdrag, fortalte lagføreren Terje til F for han reiste til Afghanistan i juli. En viktig årsak til kapteinens Afghanistan-reise er å høste erfaring om hvordan Norge skal praktisere psykologiske operasjoner på taktisk nivå.

Eier medier. Forberedelsene til «gate-laget» som nå er i Afghanistan foregikk blant annet i Tyskland – som er en av de ledende nasjonene i verden på området. Nasjonen har det største bidraget i den veilettede psyops-enheten til Isaf der rundt 20 nasjoner er med. Isaf-avisen Sada-e Azadi er landets største. Samtidig driver de internasjonale styrkene en radiostasjon som sender 24 timer i døgnet. Målet er å bli Afghanistans første landsdekkende FM-radiokanal. Et tv-tvannet lager repor-

tafser og kjøper plass på de etablerte kanalene. Andre virkemidler er løpesedler og beskjeder gjennom høyttalere på bilakt.

Eneste nyhetsskille. Andre Riedl er ferdig med utdelingen. Slåføren av den hvite Toyotaen kjører mellom grøntemiljø til en lokal ungdomsskole. – Vi konsentrerer oss om steder der vi treffer mange, som skoler og handelsgater, forteller Riedl. Sammen med tolken Mustafa Nawrooz går han opp en trapp og inn i et klasserom. Tynne, hvite gardiner hindrer det skarpe sollyset i å trengre inn. Lærer Sayed Ibrahim bruker avisene i engelsk undervisning, siden den skrives på tre språk: dari, pashtu og engelsk. – Folk liker Isaf-avisen. Den er gratis, og for mange afghanere eneste kilde til nyheter, sier han. Læreren tror folk flest ser på den som en helt vanlig nyhetsskille, selv om de vet hvem som er utgiver.

Avis med agenda. Avisredaktør Dirk Christiansen forteller at psyops-budskap dominerer avisen, men også

«DET MAGISKE ER Å SELGE BUDSKAP- PENE SLIK AT LESERNE IKKE FORSTÅR AT DET ER PSYOPS»

Dirk Christiansen, avisredaktør

retningslinjer å følge, sier oberstløyntant Hans Jürgen Heiss – tidligere sjef for psyops-enheten til Isaf. Kun hvit psyops er tillatt – noe som betyr at budskapene skal være samme og avsenderen synlig. – USA benytter andre metoder, men de utfører flere farlige oppdrag enn oss, sier han. Det fins unntak fra regelen om sannhet også for Isaf. – Vi kan i svært sjeldne tilfeller vilde dersom det sparer mange liv. Men den som vil leder misser troverdigheten. Vi har utført undersøkelser som viser at våre medier har svært høy troverdighet, påpeker Heiss. Et mandat fra Nato forbyr psyops-enheten å kritisere den sittende regjeringen og presidenten. – Vi kan ikke fortelle om problemer i departementene. Presidenten og regjeringen får kun positiv omtale, sier oberstløyntanten.

Kjøper nyhetsskille. Tv-sjef Dragos Munteanu skurr på fjernsynet og viser en reportasje om narkomane på et sykehus. Situasjonen er ekstra vanskelig for-

ORDET SOM VÅPEN

Nato definerer psykologiske operasjoner slik:

- **Strategisk:** Gjennomføres på regjeringsnivå. Skal redusere fiendtlige styrkers eller nasjoners vilje til krigsstandinger og vinne støtte fra vennligsinne.
- **Konsoliderende:** Brukes mot sivilbefolkningen i områder under egen kontroll - for å oppnå en ønsket oppførsel. I en Nato-operasjon er dette normalt, verdensnasjonens ansvar, men utføres i samarbeid med de militære styrkene.
- **I felt:** Gjennomføres av militære styrker. Har som hensikt å påvirke fiendtlige styrker og sivile i kampområder, slik at egne militære mål lettere kan oppnås.
- **Fredsstøttende:** Skal bidra til opslutning om fredsprosessen og samarbeid mellom partene i en konflikt.

Kilde: Tore Bjørheim, FOHOK

← **TRE SPRÅK:** Sayed Ibrahim ved Bacha High-School får avis og skrivebøker av løytnant André Riedl. Læreren bruker Isaf-avisen i undervisningen. Artiklene står på dari, pasdhu og engelsk.

FOTO: KAI NYGAARD

Ingen betenkeligheter. – Folk forbinder gjerne psykologisk krigføring med å spre usanne rykter, plantet feilaktig informasjon i media og drive massiv propaganda for å overbevise folkegrupper. Vi har imidlertid ingen betenkeligheter med å bygge ut vår kapasitet, fordi det vi driver med er etterrettelig, hvitt psyops, sier Tore Bjørheim i FOHOK.

Han avviser at Forsvaret er i ferd med å bygge opp et apparat som kan bli misbrukt.

– Så lenge de psykologiske operasjonene blir planlagt og gjennomført som del av en helhetlig plan og styrt av demokratiske avgjørelser, er faren for regelbudd minimal, forklarer han.

I Meymaneh ble psyops-tiltak satt i gang bare få timer etter at den norske leiren ble angrepet av en rasende folkemengde tidligere i år. En lokal radio publiserte budskap laget av de internasjonale styrkene.

– Det kan godt tenkes at en norsk psyops-kapasitet også kunne gjort nytte for seg under selve angrepet. De

(Supreme Headquarters Allied Powers Europe) i Belgia. Han ser at det kan være utfordring at militære medier blir eneste kilde til nyheter, noe som er tilfelle enkelte steder i Afghanistan.

– Psyops i Isaf skal alltid være samm, men det kan selvfølgelig være flere meninger om hva sannheten er.

Dronnes mener de militære mediene kan og bør være kritiske til den militære aktiviteten, fordi det gir troverdighet.

– Under pressekonferansen ved Natos operasjoner i Bosnia var psyops-journalistene ofte de mest kritiske. Militære Radio Mir ble i etterkant kåret til den beste kanalen for formidling av nyheter, luryen var bosniske journalister, sier han.

Majoren forteller at psykologiske operasjoner er blitt et satsingsområde i Nato. Etter Nato-møtet i Praha i 2002 har stadig flere land etablert slike styrker. USA har en styrke på mer enn 3 500 personer, Tyskland har 1 200. Også land som Italia, Polen, Canada, Storbritannia og Spania øker ressursene, ifølge den norske offiseren.

«AV OG TIL KJØPER VI PLESS MIDT I NYHETSEN-DINGENE»
Dragos Munteanu, tv-5jef

re styrker i et land uten å forklare sammenhengene. I en operasjon som i Afghanistan er det viktig å fortelle hvorfor de utenlandske militære styrkene er i landet, at de er invitert av regjeringen og opererer under et FN-mandat. Uten denne informasjonen ville vi blitt oppfattet som okkupanter av langt flere enn ekstremistene. Resultatet er færre konfrontasjoner og at liv blir spart, sier Holten. Færre konflikter kan oppnås også ved å formidle at den gamle tiden er forbi, og oppfordre og veilede de militært aktive til å legge ned våpnene og ta del i det normale samfunnslivet. Psyops kan dessuten spare liv ved å skremme fienden til å overgi seg.

– Under den første Gulfkrigen i 1991 bidro flyveblader til at soldater deserterte. På flyvebladene kunne det stå at vi bomber dere om to timer dersom dere ikke overgir dere, forteller Holten.

Nato-trend. Den norske majoren Steinar Dronnes har psyops som fagområde i Nato-hovedkvarteret Shape

di medisiner er mangelvare. Vi kritiserer ikke regjeringen for ikke å gi medisiner, men vi ønsker heller ikke å skyule det, sier Munteanu. Sekvensen kringkastes på landets største tv-kanaler. Avsenderen er synlig gjennom en grønn Isaf-logo i det ene hjørnet.

– Reportasjene våre blir vist i forbindelse med nyhetene. Av og til kjøper vi plass midt i sendingene, forteller majoren, som er fra Romania. Negative episoder om de internasjonale styrkene blir ikke tatt med. – Et bilde av en Isaf-offiser som omfavner en afghansk leder er godt stoff, forteller Heiss.

Sparer liv. – Sett fra et militært ståsted er egne medier viktig siden det ikke alltid er enkelt å få ut et budskap gjennom de frie mediene, sier oberstløytnant Svein Holten. Ved å eie og kontrollere egne medier kommer det ønskede budskapet direkte ut til målgruppen. – Man kan ikke plassere store militære

dokument

Norsk psyops-historie

Andre verdenskrig: Britene trener nordmenn i psykologisk krigføring mot tyskerne.

Midten av 80-tallet: Forsvaret etablerer en seksjon for psykologisk forsvær ved Forsvarets skole i etterretning og sikkerhetstjeneste.

90-tallet: Norske stabsoffiserer blir sendt til Balkan. De deltar i planlegging og gjennomføring av kampanjer.

I dag: Norge har stabsoffiserer som driver planlegging, og enkelt-elementer som jobber på gateplan i Afghanistan. Det første organiserte «gatelaget» ble sendt til Meymaneh i juli 2006. En egen psyops-tropp er under etablering ved artilleribataljonen på Setemoen.

Kilde: Ola Bør Hansen, Forsvarets skole i etterretning og sikkerhetstjeneste

Norge må kjøpe kompetanse fra utlandet

Utdanningenheten for psyops ved Forsvarets skole i etterretning og sikkerhetstjeneste (FSES) blir fra årsskiftet lagt ned.

– En konsekvens blir færre kursplasser. Foreløpig ser det ut som vi må sende offiserer til Nederland eller Danmark for stabsutdanning innen fagområdet. Siden psyops er et satsingsfelt i Nato, er dette en falliterklæring, mener orlogskaptein Ola Bør Hansen – seksjonsleder for Psykologisk forsvær ved FSES.

Fra årsskiftet blir han ansvarlig for fagområdet ved stabsskolen. Der vil han blant annet holde seminarer og fortsette å representere Norge i internasjonale forum om psyops.

Kommandør Lars Saunes – stabssjef ved Forsvarets skolesenter – tror omleggingen ikke vil få negative konsekvenser.

– Fagområdet er ivarett på en forsvarlig måte. Om antall kursplasser blir redusert, er for tidlig å si. Endringer skal ta høyde for svingninger i etterspørselen. En endring fra kurs til seminar vil gi rom for et bredere publikum, sier han.

Saunes mener at å sende personell til utdanning i utlandet ikke vil få økonomiske konsekvenser, fordi allierte nasjoner har tilbudt gratis kursplasser.

Psyops i Norge under andre verdenskrig

utført av tyskere: – 5. april ble norske politikere, offiserer og embetsmenn invitert til selskap i Den tyske legasjon i Oslo.

Vertskapet viste en propagandafil om angrepene på Polen og formidlet følgende ved å oppnære mot den tyske krigsmakten.

– En tysk propagandatropp skulle fortelle om kamphandlingene i Norge og kontrollere og overvåke norske medier. Tyskerne lagde regler for norsk presse – flere redaksjonsmedarbeidere ble skutt eller døde i fangenskap etter regelbudd.

Utført av nordmenn: – En oppskrift på hvordan farver kunne saboteres uten at noen oppdaget synderen, ble spredd blant ubåtmannskapet i tyskernes havn i Trondheim. Teksten løkket med at hele mannskapet ville få seks ukers permisjon.

– Flyveblader og plakater viste anti-nazistiske bilder og hadde budskap som vi ønsker oss en fører av Guds nåde, og ingen mordere fra Berchtesgaden».

Kilde: Psykologisk krigføring i Norge under annen verdenskrig, av Erik Gjems-Onstad, «Førsteu» 9. april, av Cato Gahrnfeldt og «Avisoppfølger etter 1945», av Guri Hjeltnes